

2. 姚崇新：关于咸阳成任东汉墓出土金铜佛像的几个问题– 全民收藏网. 全民古玩网-古董收藏与古玩收藏平台.

URL: <http://www.qvip.net/article-41750> (дата звернення: 24.11.2023).

3. High-tech radar to help in fight against relic crimes. China Daily Website – Connecting China Connecting the World. URL: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202310/24/WS6536fcb1a31090682a5ea3f9.html> (date of access: 23.11.2023).

4. Public Security recovers around 100,000 pieces of cultural relics. Your Online Guide to Government Services in China | www.chinaservicesinfo.com.

URL: <https://www.chinaservicesinfo.com/s/202307/03/WS64a224e1498ea274927c26b1/public-security-recovers-around-100-000-pieces-of-cultural-relics.html> (date of access: 23.11.2023).

УДК 304.44:327(477.7)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-19>

Левченко В. В.

ORCID: 0000-0001-6907-7768

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін

Одеський національний морський університет

м. Одеса, Україна

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ КИТАЄЗНАВСТВА В ОДЕСІ В 1920–1930 РР.

Ключові слова: Китай, китаєзнавство, Одеса, інституалізація, дослідники.

Трансформація геополітичної ситуації після Першої світової війни та встановлення на теренах України 1920 р. радянської влади із проголошенням першої у світі соціалістичної держави призвели до припинення проведення в Одесі наукових досліджень у галузі китаєзнавства. Зміни у всіх сферах життєдіяльності в Одесі, як і загалом в УСРР, спричинили пертурбації у науковому просторі, наслідком чого стала кардинальна реорганізація мережі вишів і наукових установ. Закриття у травні 1920 р. Новоросійського університету, який протягом понад півстоліття був провідним вишем в Одесі, перервало традиції китаєзнавства. Хоча деякі сучасні дослідники висловлюють протилежну думку [1, с. 11]. Активність одеських учених у проведенні досліджень у цій царині була відновлена на початку другої половини 1920-х

рр., але, на жаль, це було спровоковано не академічним інтересом, а політичною позицією Китаю – лідера соціалістичного руху на Сході. Ці дослідження були продовжені в Одеському інституті народного господарства (ОІНГ, правонаступник Новоросійського університету) і Одеській філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства (ОФ ВУНАС), де зазнали нових форм і методів. Привнесені зміни та нововведення в дослідженні синології набули рис певної інституалізації. Вищезгадані наукові осередки між собою були тісно пов'язані своїми кадрами, тому що переважно всі вчені поєднували викладацьку та наукову діяльність у кількох організаціях одночасно. Провідним академічним центром в Одесі у сфері китаєзнавства в 1920-х рр. стала ОФ ВУНАС. У радянській науковій літературі історії та ролі цієї академічної організації у вивченні синології приділялася незначна увага. Тільки на сучасному етапі вчені почали виявляти інтерес як до самого академічного підрозділу, так і до наукової спадщини його членів [2, с. 109–110].

Відкриття 18 березня 1926 р. ОФ ВУНАС (1926–1930), третього за науковим авторитетом центру розвитку китаєзнавства в УСРР, було важливою подією не лише на місцевому рівні, а й загалом у СРСР. Про це свідчить візит до Одеси «головного радянського сходознавця» – наукового секретаря Наукової асоціації сходознавців при ЦВК СРСР М. Л. Вельтмана. Важливе місце в діяльності співробітників філії займали питання дослідження Китаю. Активне вивчення китаєзнавства проводили професор ОІНГ, заступник голови правління ОФ ВУНАС О. О. Сухов, доценти ОІНГ М. Є. Шаргородський, І. І. Беляєвич, Ю. О. Тотін, О. М. Лепік. У своїх працях вони розглядали різні проблеми китаєзнавства: розвиток економіки Китаю (О. О. Сухов), становище Південної Маньчжурії (Ю. О. Тотін), сільське господарство Китаю та Маньчжурії зокрема (І. І. Беляєвич) [3], розвиток кримінального права у Китаї (М. Є. Шаргородський), дослідження історії Турксибу та Сицзяна (О. М. Лепік) [4, с. 15–16, 22]. Ще однією формою китаєзнавства було проведення спільного заходу для всіх членів ОФ ВУНАС з увічнення пам'яті кантонських жертв (2 січня 1928 р.) під керівництвом О. О. Сухова і С. Ф. Боркусевича. Для більш ефективного проведення досліджень із різних питань синології вчені постійно підтримували комунікативні зв'язки з Комуністичним університетом трудящих Китаю та Науково-дослідним інститутом Китаю при Асоціації вивчення національно-колоніальних проблем. Результатом цієї співпраці було надання цими установами своїх видань для вчених ОФ ВУНАС [4, с. 9].

Для ефективності проведення наукових досліджень та підготовки молодшої порослі в галузі китаїстики О. О. Сухов 1926 р. організував та очолив Науково-дослідну секцію сходознавства в ОІНГ, а для студентів

старших курсів проводив семінар підвищеного типу з цієї ж теми. У звіті за 1927 р. О. О. Сухов вказував, що всім студентам вишу він прочитав лекцію «Сучасна Хіна», яку прослухали майже 500 людей [5, с. 143]. О. О. Сухов був не лише організатором синологічних досліджень в ОФ ВУНАС та ОІНГ, а й особисто вивчав Китай, що підтверджує низка його праці. Основними аспектами цих студій були питання сучасного розвитку революційного руху, соціально-економічного стану, вивчення економіки Китаю у вищій школі УСРР, торгівлі Китаю з країнами арабської культури [6–8]. На відміну від багатьох публікацій 1920-х рр. за тематикою китаєзнавства, яким була властива переважно агітаційна ідея перемоги комунізму в Китаї, від чого певною мірою було нівельовано рівень наукового значення цих праці, вони несли значну інформацію щодо синологічних досліджень. У монографії «Далекосхідний велетень...» О. О. Сухов надав значний пласт з історії Китаю, що характеризує перевагу історичного аспекту в його дослідженнях у цій галузі над іншими, фактичний матеріал із географічного й економічного стану та розвитку народного господарства [6]. Зазначимо, що роботи О. О. Сухова та його колег загалом мають відбиток компілятивності та примітивних ідеологічних штампів, властивих лексиці радянських учених того часу. Незважаючи на численні посилання О. О. Сухова на класиків марксизму-ленінізму та його ідеологічну «більшовицьку зрілість», радянська влада ставилася до нього з недовірою, як і до інших вчених нерадянської генерації. Про це свідчать таємні політичні характеристики з боку адміністрації ОІНГ. Унаслідок подібної політики з боку радянської влади восени 1930 р. він був змушений покинути Одесу та переїхати до Новосибірську, де прожив до 1934 р.

У 1920-х рр. в Одесі проведення досліджень у галузі синології, крім вищезазначених академічних структур, також проводилося індивідуально. Так, директор Одеської публічної бібліотеки І. С. Вугман опублікував невелику працю «Книга та бібліотека в старому та новому Китаї» [9].

Поступальний розвиток китаєзнавства у 1920-х рр. не мав зв'язку з традиціями дорадянського періоду. Хоча в сучасній історіографії існує хибна думка, що нібито поступальний розвиток сходознавства у 1920-х рр. «...мав вигляд спроби синтезу дореволюційних традицій та політ-економічного... марксистського підходу...» [10, с. 111]. Одеським китаєзнавцям у цей час був притаманний активний інтерес до сучасних проблем Китаю, зокрема до національно-визвольної боротьби, економічних, соціальних і географічних питань. Проблематики, які вони розробляли, мали практичне значення для розвитку зовнішньоторговельних зв'язків СРСР і Китаю. Процес інституціоналізації синологічних досліджень в Одесі, як і загалом в УСРР, було зупинено шляхом репресивної політики комуністичної влади. У 1930–1931 рр. в Одесі припинили існування всі наукові установи та пройшла чергова реорганізація мережі вищої школи. Розпочаті владою репресії проти наукової

інтелігенції призвели до згортання багатьох напрямів досліджень, зокрема китаєзнавства. Ці дії були виявом загальної тенденції радянської влади, спрямованої на посилення тоталітарного режиму. Невиправдані експерименти в науці та освіті, наростаючі репресії щодо представників інтелектуальної еліти негативно позначилися на якості та рівні наукових досліджень і долях учених.

21 квітня 1930 р. на засіданні правління Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства заступник голови О. М. Гладстерн повідомив про реформу сходознавства в СРСР та започаткування Товариства сходознавців-марксистів, у зв'язку з чим було створено ліквідаційний комітет з питань ВУНАС, який діяв до січня 1931 р. Останній протокол засідання ОФ ВУНАС (№ 38) датовано 26 вересня 1930 р. Одночасно з ліквідацією ВУНАС та її Одеської філії посилювалося переслідування окремих учених-китаєзнавців: арешт О. О. Сухова. Його аспірантів І. І. Ландо та О. М. Смирнова 1930 р. було переведено до Інституту сходознавства в Харкові. Однією з форм репресій у цей час була заборона займатися науковою діяльністю, викладати і навіть публікувати наукові праці. Унаслідок такої політики радянської влади синологічні дослідження в Одесі на деякий час було припинено. Хоча 1940 р. було здійснено одну публікацію в цій царині [11].

Інституалізація китаєзнавства в Одесі мала складний, інколи сповнений протиріччя процес, зумовлений існуючими у цей період ідеологічними контекстами. Незважаючи на деякі нюанси, одеські вчені зробили значний внесок у розвиток дослідження різних сюжетів минулого Китаю. Їх студії здебільшого характеризуються науковим підходом, широтою охоплення матеріалів, внутрішньодержавними і міжнародними науковими комунікаціями з іншими центрами китаєзнавчих досліджень. Популяризація інтелектуальних здобутків студій 1920–1930 рр. і поява нових розвідок у ландшафті китаєзнавчих досліджень сприятиме піднесенню цього комплексу наук.

Література:

1. Скрипник В. В. Вчені-сходознавці в науковому та громадському житті Одеси (XIX – початок XX ст.): автор. дис. ... канд. іст. н. Миколаїв, 2011. 18 с.
2. Кіктенко В. О. Нарис з історії українського китаєзнавства. XVIII – перша половина XX ст.: дослідження, матеріали, документи. Київ, 2002. 194 с.
3. Білякевич І. Сільське господарство Північної Манчжурії. Східний світ. 1930. № 10–11 (1–2). С. 39–62.
4. Всеукраїнська наукова асоціація сходознавства. Одеська філія. 1926–1930. Одеса, 1930. 26 с.
5. Урсу Д. П. З історії сходознавства на півдні України. Східний світ. 1994. № 1–2. С. 135–150.

6. Сухов О. Далекосхідний велетень: Доповнення про стародавній та новий Китай. Київ, 1928. 117 с.

7. Сухов О. Як викладають економічну географію Південно-Східної Азії в вузах України. Східний світ. 1928. № 2. С. 106–114.

8. Сухов О. Торгівля Хіни з країнами арабської культури за доби середньовіччя (за Масуді, Поло, Ібн-Батутою та інш.). Східний світ. 1930. № 1–2. С. 183–220.

9. Вугман І. Книга та бібліотека в старому та новому Китаї. Київ, 1928. 14 с.

10. Урсу Д. П., Музичко О. Є. Етапи та особливості розвитку сходознавства в Одесі у середині XIX–XX століттях. Східний світ. 2013. № 2–3. С. 92–118.

11. Белякевич И. И. Из истории Китая в период «Троецарствия» и Западно-Цзиньской империи. К вопросу о генезисе китайского феодализма. Научные записки Одесского державного педагогического института. 1940. Т. III. С. 125–156.

УДК 221.7:(140.8+930.85)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-20>

Леощенко Д. І.

ORCID: 0000-0002-2723-4937

кандидат філософських наук,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та мовної підготовки

Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради м. Запоріжжя, Україна

ДОМІНУВАННЯ КОЛЕКТИВІЗМУ ЯК СВІТОГЛЯДНОЇ ОСНОВИ ЦИВІЛІЗАЦІЙ СХІДНОГО ТИПУ НА ПРИКЛАДІ ФІЛОСОФІЇ КОНФУЦІАНСТВА

Ключові слова: колективізм, «східний» тип цивілізації, конфуціанство.

Характеризуючи особливості цивілізаційних типів, зазвичай звертають увагу на їх відмінності в області духовної культури. Наприклад, автори монографії «Історичний розвиток цивілізацій у контексті глобалізації: ціннісний вимір» констатують: «Схід і Захід – це два типи духовності, дві світоглядні матриці, дві системи культурних координат» [3, с. 29]. Не заперечуючи того факту, що протистояння цивіліза-